

کتابشناخت

زیر نظر عبدالحسین آذرنگ

در این بخش این کتابها معرفی شده است:

- اسرار التوحید
- ایل ناشناخته
- برافتادن صفویان
- تاج المصادر
- تاریخ اصول کتابداری
- تاریخ ایران کمبریج / ج ۵
- تاریخ تاریخ در ایران
- تاریخنامه طبری
- تحقیق درباره سعدی
- دانشنامه در علم پزشکی
- دوره آثار فلوطین
- دوفرَس نامه
- دیوان غزلیات استاد سخن سعدی شیرازی
- زبانهای خاموش
- زندگینامه علمی دانشوران
- سرچشمه‌های داستان کوتاه فارسی
- شرح الالهیات من کتاب الشفاء
- الشواهد الربوبیه
- شیوه‌های نقد ادبی
- صحافی و جلدهای اسلامی
- فرهنگ فلسفی
- فرهنگ نائینی
- قلمرو و مرزهای منطق صوری
- کارنامه استاد صدرالدین عینی
- کتاب توس
- کتابخانه و کتابداران در عصر الکترونیک
- کتابشناسی اقبال
- کتابشناسی ایران / ج ۶ و ۷
- کرد و کردستان
- مدخل تاریخ شرق اسلامی
- نگاهی تازه به معنی‌شناسی
- هنر در گذر زمان

اسرار التوحید فی مقامات الشیخ ابی سعید. محمدین منور میهنی. با تصحیح و تعلیق محمد رضا شفیعی کدکنی، تهران، آگاه، ۱۳۶۶، ج ۲، ۲۳۹ ص مقدمه + ۳۸۶ ص متن + ۶۷۶ ص تعلیقات و فهارس (جمعاً ۱۳۰۲ ص)، وزیری.

از مهمترین متون فارسی و از چندین حیث دارای ارزش و شایسته مطالعه و تحقیق. اسرار التوحید در عصر سلجوقیان و به زبانی در نهایت زیبایی و شیوایی و رسایی نوشته شده و جزو شاهکارها و نمونه‌های اعلای نثر کهنسال فارسی است. کتابی است درباره ابوسعید ابی‌الخیر، عارف بزرگ قرن چهارم - پنجم به قلم یکی از نوادگان او و مبتنی بر دقیقترین اطلاعات در نوع خود؛ اثری است در معرفی زندگی بسیاری از بزرگان صوفیه، آکنده از دقایق تاریخی و اشارات فرهنگی، حاوی عین بسیاری از عبارات و کلمات اصیل از دو قرن پیش از تاریخ تالیف کتاب، و روی هم رفته متنی است که از لحاظ تاریخ تصوف و عرفان، تاریخ فرهنگ ایران، تاریخ زبان فارسی، تاریخ اجتماعی و جهات دیگر عرصه‌ای گسترده برای انواع پژوهشهاست.

اسرار التوحید تا پیش از تصحیح حاضر سه تصحیح داشته است. نخستین تصحیح را ژوکوفسکی در ۱۸۹۹ در سن پترزبورگ انتشار داده است، تصحیح دوم را شادروان استاد

احمد بهمنیار در ۱۳۱۳ و تصحیح سوم را استاد ذبیح الله صفا در ۱۳۳۲ منتشر کرده‌اند. نظر نقادانه مصحح درباره این سه تصحیح تقریباً به تفصیل در مقدمه کتاب آمده است. امتیازات تصحیح حاضر را می‌توان در این موارد دانست:

- ۱) استفاده از تجربیات مصححان قبلی اسرار التوحید با وقوف به نقایص کار آنها؛
- ۲) استفاده از تحقیقات بسیار و اخیر که روشنگر پاره‌ای از نکات مجهول بوده است؛
- ۳) استفاده از چند نسخه تازه یافت؛
- ۴) قراردادن یکی از نسخه‌ها به عنوان نسخه مبنا و اقدم و تصحیح آن نسخه بر اساس تحقیق و قیاس و تذکر اختلافها در پانویس؛
- ۵) اعمال رسم الخط نسبتاً یکدست و نشانه‌گذاری متعادل و بدور از افراط و تفریط؛
- ۶) آوردن توضیحات کافی در همه مواردی که به نظر مصحح گمان می‌رفته است؛
- ۷) الحاق پانزده نوع فهرست به پایان کتاب، که گرچه تفکیک بعضی از آنها از هم هیچ ضرورتی نداشته، اما در مجموع بسیار سودبخش است؛
- ۸) الحاق صورت مفصلی به پایان کتاب از همه مأخذی که مصحح در کار تصحیح این کتاب از آنها سودجسته است به صورتی منظم و مطابق اصول.

ناشر کتاب نیز علی‌رغم موانع بسیار، از قبیل مشکل مواد و مصالح کتاب که همه می‌دانیم، وظیفه ناشریش را به نحو احسن انجام داده و کتاب را با چاپی خوب، صحافی بسیار خوب و ظاهری

آراسته عرضه داشته است.

برای مطالعات مردم‌شناسی و اجتماعی در سطح جهانی است، برای اطلاع دربارهٔ ایلات و عشایر خود، حتی اطلاع مختصر و مقدماتی، چشم به اطلاعات و مطالعات خارجیان دوخته باشد.

ایل ناشناخته، حاصل مطالعات، تحقیقات، مشاهدات عینی، بررسی‌های عملی میدانی و مقداری اطلاعات خانوادگی و محلی عبدالله شهبازی مؤلف این کتاب است که ابتداء به صورت پایان‌نامه دانشگاهی برای دانشگاه تهران تهیه شده و بعد با اصلاحات و اضافاتی به صورت کتاب حاضر، بایک مقدمه، دو فصل عمده یا بخش، چند پیوست و تعداد نسبتاً معتابهای عکس، روگرفت سند و نقشه و جدول و نمودار منتشر شده است. سازمان اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، زبان و فرهنگ، تاریخ و سرگذشت ایل عمدتاً از حدود ۱۳۰۰ به این سو، با تاکید خاص بر رویدادهای سیاسی و قیامها و شورشها، و خاصه از ۱۳۴۰ به بعد، عمدهٔ مطالب این کتاب را تشکیل می‌دهد.

با توجه به کمبود منابع دربارهٔ جغرافیا و تاریخ و به طور کلی مطالعات اجتماعی دربارهٔ ولایات، نواحی، شهرها، ایلات و اقوام ایران، هر مطلبی منتشر شود، بریژه اگر به قلم پژوهشگر بومی باشد، مغتنم است و خواننده و خواستار بسیار دارد.

بخشی از مقدمهٔ کتاب، از صفحهٔ ۱۷ تا نیمهٔ صفحهٔ ۳۸ غیر لازم می‌نماید: اگر چه خوب است که مؤلف به مفروضاتش اشاره کند، و گر چه درست است که مردم‌شناسی

ایل ناشناخته: پژوهشی در کوه‌نشینان سرخی فارس. عبدالله شهبازی، تهران، نشرنی، ۱۳۶۶، ۴۰۶ ص، وزیری، مصور، با جدول و نقشه و نمودار.

کتابی پر مطلب، با اطلاعات دست‌اول و بعضاً مبتنی بر مشاهدات عینی و مطالعات میدانی دربارهٔ ایل سرخی. این ایل در منطقه‌ای کوهستانی بین شیراز و فیروزآباد و در جنوب غربی شیراز سکونت دارد و چون در برخورد های ایلات و عشایر جنوب و ناآرامیهای سیاسی در گذشته نقش فعالی داشته، فی‌نفسه و نیز از جهات دیگر موضوع جالبی برای مطالعات مردم‌شناسی و پژوهشهای اجتماعی است.

ایل‌شناسی یا شناخت ایلات و عشایر ایران، از موضوعهایی است که در عین اهمیت فراوان، و با وجود عمده‌ای ایل‌شناس ایرانی متبحر و تنی چند محقق علاقه‌مند، یکی از ضعیف‌ترین رشته‌های علمی ایران است و بجاست که برای این ضعیف و کمبود هر چه سریعتر چاره‌ای اندیشیده شود. ایلات و عشایری هست که حتی نمی‌توان ایرانی متخصصی را یافت که دربارهٔ آنها مطالعه کرده باشد. این کاستی گذشته از آنکه عقب‌ماندگی علمی است، از بسیاری جهات پیامدهای ناگواری دارد. قابل قبول نیست کشوری با این تنوع زندگی ایلی، که به سهم خود آزمایشگاه و پژوهشگاه وسیعی

و ایل شناسی و تحقیقات مربوط به ایلات ایرانی، به ویژه ایل‌های فارس را وجهه همت خود قرار داده است.

برافتادن صفویان، برآمدن محمود افغان (روایت شاهدان هلندی). ویلم فور، ترجمه ابوالقاسم سرّی، تهران، توس ۱۳۳۶، ص ۳۴۰، مجموعه تاریخ مردم ایران/۳.

کتابی مبتنی بر اسناد دست اول برای مطالعه در تاریخ انحطاط و انقراض سلسله صفویه و اوضاع و احوال چند شهر مهم و تجارتي ایران در آن زمان. در دوره صفویه شرکتی هلندی در ایران فعالیت بازرگانی داشت و تا انقراض این سلسله یکی از ثروتمندترین و نیرومندترین طرفهای معامله خارجی با ایران بود. این شرکت، مرکزی در بندرعباس و شعبه‌هایی در اصفهان و کرمان و شیراز داشت و کارگزاران و کارکنان آنها از وضع تجارت، فعالیت‌های رقبای تجارتي و حتی از اوضاع سیاسی و روز مرتباً گزارش‌های به مرکزشان می‌فرستادند و کسانی که تجارت هلند را در ایران اداره می‌کردند با توجه به اطلاعات دقیق و موثقی که از راه این گزارش‌ها به دستشان می‌رسید، بجا و بموقع، و البته به سود خودشان، تصمیم می‌گرفتند.

ویلم فور ایرانشناس معاصر هلندی

در ایران رشته کم‌بینه‌ای است، اما این بدان معنی نیست که هر نویسنده تک‌نگاری از پیدایش مردم‌شناسی و آرای بیکن و مورگان و مالدینوفسکی و فریزر و استروس تا فی‌المثل مکتب‌های جدیدتر تاریخچه‌ای، ولو گذرا، بیاورد؛ در کار تحقیقی ذکر مآخذ هر چیزی، اعم از مطلب، آمار، ارقام، نقشه و غیره از واجبات است. چیزی که محقق نتواند با مراجعه و مطابقت آن را بیازماید، ارزش تحقیقی ندارد. در این کتاب برای مثال، مآخذ نقشه بعد از صفحه ۵۶ و دو نقشه بعد از آن، و مآخذ بعضی مطالب دیگر ذکر نشده است؛ بعضی مطالب و تعاریف کلی، جابه‌جا و لابه‌لای مطالب خاص آمده است، برای مثال صفحه ۱۳۴ و ۱۳۵ و جاهای دیگر؛ بدقت تفاوت گذاشتن بین آنچه بر اساس منابع گفته می‌شود و آنچه حاصل مشاهدات عینی است و آنچه از زبان دیگران و از لسان به قلم نقل می‌شود ضرورت دارد و متأسفانه گاه خواننده نمی‌تواند دریابد مآخذ نوشته چیست؛ از صفحه ۲۰۰ که تاریخ ایل سرخی و سرگذشت جنگها، قیامها و مبارزات سیاسی آن شروع می‌شود تا صفحه ۳۰۵ که پایان مطالب خودنویسنده است، طبیعاً چون تاریخ معاصر و زنده است برای خواننده کشش بیشتر دارد. رنجهای عظیمی که مؤلف و خاندانش از رژیم گذشته دیده‌اند، دل‌آورا به درد آورده، و گاه عنان قلم را در اختیار احساسات گذارده است. مؤلف جوان و سختکوش این اثر، آثار ارزشمند دیگری نیز در همین زمینه دارد

این مجموعه نه تنها شامل گزارش شاهدان عینی در شهرهای کرمان، لار و بندرعباس است، بلکه به طور پیوسته از تمام دورانی که جماعت افغان، ایران را در تصرف داشته است سخن می‌گوید. . . . و از حقایق بسیاری دربارهٔ امور سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و اداری - که تاکنون ناشناس مانده است - پرده برمی‌دارد. " (پیشگفتار، ص ۸ و ۹).

بررسی این کتاب نشان می‌دهد که در سخن فور مبالغه‌ای نیست و قصدش نه تعریف از کار خود بلکه تأکید بر اسنادی است که پایهٔ کار بوده است.

ناشر این کتاب به وظایف خود خوب عمل کرده و کتاب را با ظاهری آراسته عرضه داشته است. دربارهٔ پاره‌ای از نکات و مطالب تاریخی و ضابطها متخصصان تاریخ صفویه اظهار نظر خواهند کرد. خوب است انتشارات توس که از ناشران با تجربه و با سلیقه است، در آینده به این نکته عنایت داشته باشد که در کتابهای تحقیقی فهرست اعلام و موضوعی برای محققان ابزاری است لازم و سودمند. در کتابی که مبتنی بر سند و محتوی سند است، هر فقره‌ای از نام و موضوع که دست کم با مضمون اصلی کتاب مربوط باشد اهمیت دارد و اینها را باید از راه فهرستهای دقیق بازبایی کرد و خطا در اینها آفت جست و جوی صحیح و سریع است. امیدواریم که کتابهای آیندهٔ این ناشر به خوش چنایی

که دربارهٔ تاریخ فرهنگ ایران تحقیق می‌کند در آرشیوهای هلند جست و جو کرده و همین اسناد و مدارک را که کمتر کسی بدان دسترسی داشته است و حتی متخصصان تاریخ صفویه از آنها بی اطلاع بوده‌اند گردآوری کرده و مفاد و مطالب سودمند آنها را استخراج نموده و اطلاعات مکرر و زاید را حذف و ماحصل را به صورتی موجز و مختصر، با نظم تاریخی و درده فصل ارائه کرده است؛ به گونه‌ای که حتی خوانندهٔ غیر متخصص می‌تواند این کتاب را، که فی الواقع چیزی جز سند و مدرک نیست، به صورت تاریخی پیوسته، خواندنی، شیرین و پر مطلب بخواند و احساس ملال نکند. روش فور در تالیف این اثر نمونهٔ آموزنده‌ای است از تسلط به تاریخ، شناخت و انتخاب بجای سند، قدرت تحلیل و نتیجه‌گیری، نظم فکری و کوشش برای انتقال یافته‌ها و دانسته‌ها با سهل و ساده‌ترین صورت به خواننده و در عین حال انتقال اطلاعات موثق به او.

فور در مقدمه‌اش می‌گوید: "اهمیت این مجموعه را این طور می‌توان بیان کرد که اگر لکه‌هارت [مقصود لارنس لاکهارت، ایرانشناس انگلیسی، متخصص صفویه که کتاب او دربارهٔ انقراض این سلسله دو ترجمهٔ فارسی دارد و نزد تاریخ خوانان مشهور است] به کلیهٔ این اطلاعات دسترسی می‌داشت، کتاب مهم خود دربارهٔ سقوط سلسلهٔ صفویان را طور دیگری می‌نگاشت، زیرا

این کتاب و تدارک قسمتهایی از کتاب که وظیفه ناشر است متناسب با چاپ و درخور ارزش علمی کتاب باشد.

تاج المصادر. ابوجعفر احمد بیهقی، تصحیح هادی عالم‌زاده، تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۶، ج ۱، صد و هجده + ۴۳۲ ص وزیري.

ابوجعفر احمد بن علی بن محمد المقرئ البیهقی، ادیب، لغوی و مفسر قرن پنجم و ششم که چند اثر منسوب به اوست، تالیف تاج المصادر را در اوایل قرن ششم به پایان برده است. این کتاب، فرهنگی است از مصدرهای عربی و معنای آنها به فارسی، فارسی کهن و زیبا، و وسیله‌ای سودمند برای آموختن زبان عربی. تاج المصادر که مشخصات بیش از سی نسخه خطی آن در فهرس آمده است - و این خود بر استفاده وسیع از این کتاب دلالت دارد - در دو بخش تنظیم شده است. بخش اول شامل مصدرهای ثلاثی مجرد و بخش دوم مشتمل بر مصدرهای غیر ثلاثی و هر بخش نیز شامل بابهایی فرعیتر. مصدرها در هر باب ابتدا بر حسب ترتیب الفبایی حرف آخر و سپس بر اساس حرف دوم و سوم مرتب شده است. مصحح درباره امتیاز این کتاب بر نظایر آن می‌گوید: "اگر این فرهنگها را تنها از جهت محتوا و اشتمال آنها بر مصادر و افعال عربی و

معانی فارسی آنها با یکدیگر مقایسه نمایم و امتیازات اختصاصی هر یک را نادیده انگاریم، بدون تردید تاج المصادر بیهقی بر همه فرهنگهای نظیر خود برتری دارد، و از این جهت می‌تواند همه ما را از همه نظایر خود بی‌نیاز گرداند. زیرا آنچه از مصادر و افعال عربی در آن فرهنگها هست در این کتاب نیز هست، ولی بسیاری از مصادر که در تاج المصادر آمده در نظایر آن یافت نمی‌شود." (مقدمه مصحح، صفحه هفتاد و هفت).

تاریخ اصول کتابداری. جیمز تامپسون، ترجمه محمود حقیقی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶، ۲۳۴ ص، وزیري، واژه‌نامه دوسویه.

کتابی درسی، موجز، پرنکته درباره تاریخ کتابداری. با اینکه در ایران سالها از فعالیت گروههای علمی دانشگاهی در زمینه علم و فن کتابداری می‌گذرد، و دانشجویان کتابداری در چند سطح تحصیلی به کتابهای درسی خوب در همه حوزه‌های این رشته و از جمله تاریخ کتابداری نیاز مبرم دارند، در این رشته کتاب به قدر احتیاج منتشر نمی‌شود. این کمبود، پیامدهای ناگواری دارد، چه رونق فعالیتهای علمی و تحقیقی موقوف به رشد و تقویت کتابخانه‌ها و پرورش کتابداران ورزیده و با دانش است، اما از سوی دیگر کتابدارانی که مروج دانش و

گرفته و درعین حال رابطه نهاد علمی و فرهنگی کتابخانه را با سیر کلی تاریخ و تمدن از مدنظر دور نداشته است. او علی‌رغم بعضی از تاریخنگاران تك بعدی کتابداری که مانند متخصصان تك بعدی رشته‌های دیگر می‌خواهند فقط مسیر رشته خود را ببینند و بس، به عواملی که بر کتابخانه تاثیر می‌گذارد و از کتابخانه تاثیر می‌گیرد توجه دارد. تاریخ اصول کتابداری با آنکه موجز و تأکید آن بر سیر تحول کتابخانه و کتابداری در غرب است، اثری است مفید و آموزنده برای تدریس در مدارس کتابداری.

تاریخ ایران کمبریج، جلد ۵: از آبدن سلجوقیان تا فروپاشی دولت ایلخانان، گردآورده جی. آ. بویل، ترجمه حسن انوشه، تهران، امیرکبیر، ۷۵۰ ص، وزیری، مصور، نقشه.

دوره تاریخ ایران کمبریج که یکی از جامعترین و درعین حال دقیقترین و بهترین تاریخهایی است که تاکنون درباره تاریخ ایران نوشته شده است، محصول همکاری تنی چند از تاریخنگاران ممتاز ایرانی و گروهی از ایرانشناسان خارجی است که در هفت جلد تدوین شده و مجلداتی از آن به اهتمام همین مترجم به فارسی ترجمه شده و انتشار یافته است و مجلداتی دیگر نیز در آستانه انتشار یا در دست ترجمه است.

مشوق دانشپژوهی هستند، به انتشار اشتهای آثار رشته خود کمتر اهتمام می‌کنند و عده‌ای از متخصصان این رشته که می‌توانسته‌اند آثار با اهمیتی در این حوزه تالیف یا ترجمه کنند، متأسفانه به عللی به زمینه‌های دیگری روی برده‌اند و تواناییهای خود را در خدمت علوم و فنون دیگری گذاشته‌اند. افزایش این عده نشان می‌دهد که فرار مغزها از این رشته اساسی و بسیار با اهمیت برای پیشرفت علمی و فرهنگی کشور ادامه دارد.

انتشار ترجمه تاریخ اصول کتابداری برای رشته‌ای که دچار فقر مواد خوب خواندنی فارسی است، هدیه‌ای است مغتنم. نویسنده این کتاب کتابدار دانشگاه ریدینگ انگلستان است: نمونه‌ای از کتابدار مسلط، کتابدوست، علاقه‌مند به رشته خود و سرافراز به پیشه خود.

مراد نویسنده از کلمه "اصول" در عنوان کتاب، همان پایه‌هایی است که فن اداره کتابخانه بر آنها استوار شده است، مانند مجموعه کتابخانه، نگاهداری مواد کتابخانه، خدمات کتابخانه، هدفهای کتابخانه در خدمت به جامعه و دانش و آموزش، طرح و ساختمان کتابخانه، و دیگر. نویسنده تاریخ این جنبه‌ها را، که از آنها به "اصول" تعبیر کرده است، از روزگاری که نخستین کتابخانه‌های جهان پیدا شده، براساس منابع و متون معتبر تا زمان حاضر دنبال کرده است. تغییرات و تحولات و سر فصلهای عمده را در نظر

را- ولو آنکه با بسیاری یا بعضی از تحلیها موافق نباشند- بوضوح احساس خواهند کرد. امید که مترجم کوشای این کتاب با همکاری ناشر آن انتشار دوره کامل این تاریخ را به پایان برسانند.

تاریخ تاریخ در ایران. رضا عبداللهی، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۶، ۴۳۱ ص، رقمی، جدول.

در پیشگفتار و مقدمه مؤلف هیچ اشاره‌ای نیست که این کتاب را مؤلف به چه منظوری نوشته است و مخاطب کیست، اما از روش تحقیقی، نظم و ترتیب، فصل بندی مطالب، مأخذ دست اول و نسبتاً بسیاری که استفاده کرده است و اشاره‌ای که به یکی از استادان انگلیسی و کتابخانه‌های انگلستان دارد (ص ۲۷ مقدمه) به نظر می‌رسد پایان نامه دکتری مؤلف باشد که احتمالاً با تغییرات و حذف و اضافاتی به فارسی ترجمه شده است. و درست به همین دلیل است که مخاطب یا مخاطبان خاصی را نمی‌توان برای این کتاب تعیین کرد، چه بیشتر مطالب و مباحث آن به قدری فنی و تخصصی است که فقط به کار اهل تخصص می‌خورد و توضیحات ساده شده‌ای که در بعضی قسمتها آمده است خواننده جست و جوگر را آن قدر به مطلب مسلط نمی‌کند که بتواند بقیه

جلد پنجم دوره تاریخ ایران کمبریج ویراسته بویل استاد دانشگاه منچستر و از ایرانشناسان پراثر است. نویسندگان این جلد عبارتند از بازورث انگلیسی نگارنده بخش یکم (از روی کارآمدن سلجوقیان تا حمله مغول؛ خانم لمبتون انگلیسی (ساختار درونی امپراتوری سلجوقی)؛ باوسانی ایتالیایی نگارنده بخش سوم (دین در دوره سلجوقی)؛ بویل انگلیسی (از حمله مغول تا سقوط ایلخانان)؛ هاجسن انگلیسی (اسماعیلیان)؛ پطروشفسکی روسی (اوضاع اجتماعی- اقتصادی ایران در دوره ایلخانان)؛ ریپکای چک (شاعران و نثرنویسان اواخر عهد سلجوقی و دوره مغول)؛ گرابر امریکایی (هنرهای تجسمی از قرن پنجم تا اواسط هشتم)؛ کندی امریکایی (علوم دقیق در ایران عهد سلجوقی و مغول). شانزده تصویر در پایان کتاب آمده که افست شده تصاویر متن اصلی است. فهرست مفصلی در ۶۸ صفحه و به تفکیک موضوع در پایان آمده است. ای کاش ناشر محترم در تهیه این فهرست مفصل فهرست متن اصلی را که تحلیلی است و پز و هشگر به این گونه فهرست نیاز دارد، توجه می‌داشت. ذکر یک فقره اسم و ردیف کردن یک ستون رقم نمی‌تواند جانشین فهرست تحلیلی باشد.

دانشجویان و علاقه‌مندان به تاریخ ایران با خواندن دوره تاریخ ایران کمبریج فرق میان تاریخ تحلیلی و تاریخ توصیفی

و مبانی و روشهای گاهشماری و گاهشماریهای رایج در ایران از آغاز تاریخ ایران تاکنون با سبکی عالمانه، محققانه، دقیق، منظم و با اسلوب در این کتاب مورد بحث قرار گرفته است. از ذکر پاره‌ای نکات دیگر در این باره خودداری می‌ورزیم، چون یکی از صاحب نظران معرفی و نقدی بر این کتاب نوشته و چاپ کرده است. مطمئناً این کتاب برای استادان و پژوهندگان و دانشجویان دوره‌های عالی و علاقه‌مندان به موضوع اثری بسیار سودمند و درخور توجه جدی خواهد بود. ای کاش ناشر این کتاب از اهل بصیرت مشورت می‌گرفت، مخاطبان کتابش را دقیقاً تعیین می‌کرد و کتاب را به ویراستاری ذیصلاحیت می‌سپرد که یقیناً اثری ماندگارتر و نامی نیکتر به جای می‌گذاشت.

حروف و چاپ کتاب مناسب، کاغذ چند رنگ و صحافی نامناسب است.

تاریخنامه طبری، گردانیده منسوب به بلعمی، تصحیح و تحشیه محمد روشن، تهران، نشر نو، ۱۳۶۶، ج ۳، هفتاد و یک + ۱۹۰۵ ص، وزیر.

محمد بن جریر طبری، از بزرگترین تاریخنگاران عالم اسلام، حدود اوایل سده چهارم هجری تألیف اثر سترگی را در تاریخ، از آفرینش جهان تا سده

کتاب را بسهولت بخواند و بفهمد. متأسفانه ناشر هم به این نکته توجه نکرده است که مخاطب کتابش کیست. هر پایان نامه دکتری را، ولو بسیار عالمانه و محققانه، نمی‌توان فی‌المثل در ۵۵۰۰ نسخه چاپ کرد و به عنوان کتابی عمومی، یا احتمالاً به اعتبار عنوانش که چون درباره تاریخ در ایران است و کتاب تاریخی خواننده و فروش دارد، روانه بازار کرد. اگر ۵۰۰ نفر در ایران این کتاب را از اول تا آخر و بدون اشکال بخوانند، حقاً بایستی از این تعالی سطح علمی کشور به خود بالید.

تاریخ تاریخ در ایران کتابی است در چهاربخش، هجده فصل، بیست جدول، کتابنامه‌ای در ۳۰ صفحه از امهات منابع دست اول فارسی و انگلیسی، فهرستی نه چندان خوب و نه خیلی بد در ۲۲ صفحه، و پیشگفتار و مقدمه‌ای در ۱۸ صفحه. بخشهای کتاب از این قرار است: ارکان اصلی تشکیل دهنده گاهشماری؛ گاهشماریهای رایج پیش از رواج گاهشماری زرتشتی؛ گاهشماریهای زرتشتی؛ گاهشماریهای ایرانی در دوره اسلامی. ملاحظه می‌کنید عنوان مناسب برای این کتاب "تاریخ گاهشماری در ایران"، یا مثلاً "تاریخ تقویم در ایران" یا چیز دیگری به همین معناست، مگر اینکه از تاریخ برداشت خاصی مدنظر باشد که البته در این صورت می‌توان از هر کلمه‌ای برداشتی خاص داشت. به هر حال اصول

و تحت نظارت بلغمی وزیر - مصحح
براین عقیده است که این کتاب ترجمه
خود بلغمی نیست و در صفحه بیست و
یک مقدمه می گوید: "من که سالی چند
از عمر را بر سر سنجیدن نسخه های
ترجمه تاریخنامه طبری صرف کردم، به
قرینه هایی که از این پس یاد خواهم کرد،
انتساب این اثر را به بلغمی نادرست
می دانم." ۳ - پس از مقدمه شاهنامه
کهنترین سند کتبی ادبی، شاهکاری از
طراوت و زیبایی و استواری نثر فارسی و
یکی از اصیلترین و با ارزشترین مآخذ
تاریخی اسلام و ایران و عرصه کم
مانندی برای انواع پژوهشهای لغوی و
ادبی و نظایر آنهاست.

جلد اول و دوم، متن کتاب است و
جلد سوم تفصیل نسخه بدلها، تعلیقات
مصحح و شش فهرست، جدول برابری
سه متن تاریخ طبری و کتابشناسی مقدمه
مصحح در هفتاد و یک صفحه در آغاز
جلد یکم آمده است.

این کتاب از چندین و چند جهت
دارای ارزش است، بویژه اصالت و
قدمت آن حائز اهمیت است. کسانی که
به زبان و نثر کهن فارسی دلبستگی داشته
باشند به این کتاب که می رسند به
تشنگانی می مانند که به سرچشمه آبی
خنک و گوارا رسیده باشند. کشورهایی
که به تاریخ و فرهنگ گذشته شان حقیقتاً
احترام می گذارند اگر چنین کتابهایی
داشته باشند آنها را به بهترین صورت
ممکن، با نفیس ترین چاپ و صحافی و

چهارم، به پایان رساند که به تاریخ طبری
مشهور است و از مهمترین منابع تاریخ
قرنهای نخستین اسلام و ایران و از
اصیلترین تاریخهای مربوط به عصر
ساسانیان به شمار می رود. این کتاب به
عربی است و چندین چاپ دارد و
مشهورتر از همه چاپ دخویه است که در
پانزده مجلد در هلند به طبع رسیده
است. بخشی از این اثر عظیم در نیمه
سده چهارم در عصر حکومت منصور بن
نوح سامانی و به دستور او به فارسی
ترجمه شد؛ البته نه ترجمه صرف، بلکه
با تغییراتی. برای مثال از ذکر روایات
مختلف در یک مورد پرهیز شد، نام رواه و
سلسله اسناد حذف گردید، بعضی
روایتها که ناقص می نمود از منابع دیگر
تکمیل شد و تغییرات دیگری از این
دست. ترجمه این بخش که به ابوعلی
محمد بلغمی از وزرای سامانیان منتسب
شده به "تاریخ بلغمی" شهرت یافته
است و قسمتی از آن که مربوط به تاریخ
ایران پیش از اسلام است به تصحیح و
اهتمام شادروانان ملک الشعراى بهار و
محمد پروین گنابادی با نام تاریخ بلغمی
(تهران، وزارت فرهنگ، ۱۳۴۱) انتشار
یافت و قسمت دوم که از "ذکر انساب
پیامبر (ص)" تا "خلافت المسترشد
بالله" است برای نخستین بار و پس از
سالها کوشش مصحح آن با عنوان
تاریخنامه طبری انتشار یافته است.

این کتاب، چه ترجمه بلغمی باشد و
چه ترجمه گروه یا گروههایی از مترجمان

اردبیلی، تهران، توس، ۱۳۶۶، ۴۴۲
ص، وزیری.

این کتاب راهنری ماسه، ایرانشناس نامدار فرانسوی، که ظاهراً به عنوان پایان نامه دکتریش نوشته بود، حدود هفتاد سال پیش در پاریس انتشار داد. با آنکه از آن زمان تاکنون تحقیقات بسیاری درباره سعدی انجام گرفته و اطلاعات تازه‌ای به دست آمده است، اما این کتاب به عنوان اثری جامع، پر مطلب، متکی به روشها و اصول دقیق تحقیقی اعتبار خود را از بسیاری جهتها همچنان حفظ کرده است و بدون تردید تا سالیان سال اثری ماندگار خواهد بود. بویژه آنکه استاد غلامحسین یوسفی ادیب و سعدی شناس شهیر با همکاری محقق دیگر دست به ترجمه این کتاب زده‌اند و فارسی زبانان سعدی دوست را از این موهبت بهره‌مند کرده‌اند که تحقیق هانری ماسه را با نثری شبوا و زبانی فصیح بخوانند. چه خوب است که استادان تاریخ ادبیات فارسی ما در دانشکده‌ها این کتاب را متن درسی کنند و به دانشجویان رشته ادبیات فارسی بیاموزند که درباره شاعری ایرانی چه‌سان باید تحقیق کرد، مطالب خود را چگونه باید تنظیم نمود و به چه جنبه‌هایی که ما از آنها غفلت کرده‌ایم یا بی‌اعتنا گذشته‌ایم توجه داشت؛ کاری که یکی از بهترین صورتهای آن را می‌توان در این نوشته تحقیقی هانری ماسه دید.

در معرفی این کتاب چند جمله از

دقیقترین روشهای تصحیح منتشر می‌کنند. داوری درباره روش تصحیح تاریخنامه طبری، شیوه تحشیه و تعلیق نگاری، و اینکه آیا درست است نسخه بدلهها به آخر کتاب برده شود یا بهتر است زیر صفحات بیاید، و چگونگی تدوین فهرستهای الفبایی، موضوعی یا نوعی التقاط بین واژه‌نامه بسامدی و فهرست، و اینکه آیا مصحح برای دفاع علمی و متقاعد کننده از فرضیه یا نظریه‌ای که اثبات یا نفی آن برای کتابی که انتشار آن برای بسیاری از پژوهشگران ایرانی و ایرانشناسان خارجی بسیار با اهمیت است نباید دلایل و مستندات خود را به نحوی جامع‌تر و روشی متبعمانه‌تر در مقدمه‌اش بیاورد یانه، بحث مفصلی است که باید در جای مناسب خودش مطرح شود. آنچه مسلم است آقای روشن در احیای این متن متین و نگارش تعلیقه‌های سودمند و تنظیم فهرس دقیق آن، همتی به خرج داده‌اند. رنجشان مأجور و سعیشان مشکور باد. چاپ و صحافی کتاب نیز با سلیقه است. امیدواریم بخشهای چاپ شده تاریخنامه طبری - همان بخشها که چندین دهه پیش تحت عنوان تاریخ بلعمی انتشار یافته، با همین اسلوب و سیمای مطلوب به همت مصحح و ناشر انتشار یابد.

تحقیق درباره سعدی. هانری ماسه، ترجمه
غلامحسین یوسفی؛ محمدحسن مهدوی

۱۳۶۶، ۳۳۵ ص، وزیری، مجموعه
تاریخ علوم در اسلام/۲.

این اثر منظوم که به "دانشنامه میسری" معروف است یکی از کهنترین آثار منظوم فارسی، از قدیمیترین مجموعه‌های طبی، سروده طیب، حکیم و شاعری است ملقب به میسری که اطلاع قابل توجهی متاسفانه از زندگی او در دست نیست، ولی به احتمال زیاد از مردم خراسان بوده است و سرایش این اثر را در ۳۷۰ به پایان برده و کتاب را به ممدوح خود سبکتکین غزنوی هدیه کرده است.

در سنت آموزش اسلامی برای آسان کردن و سرعت بخشیدن یادگیری بسیاری از مبانی علوم را، چه به عربی و چه به فارسی و بعضی زبانهای رایج دیگر، به نظم در آورده‌اند. علم طب مانند بعضی علوم دیگر چند منظومه به فارسی دارد و در میان آنها دانشنامه میسری از همه کهنتر است و به فارسی روان و شیوای عصر سامانیان در بحر هزج مسدس محذوف (مفاعیلین، مفاعیلین، فعولن) و در بیش از چهار هزار بیت سروده شده است.

دانشنامه میسری اثری است در بیان انواع بیماریها، داروها، درمانها، روش شناخت امراض و مدوای آنها و سرشار از نامها و اصطلاحات پزشکی و درعین حال واجد فواید ادبی و لغوی فراوان. انتشار این اثر کهن و بسیار با اهمیت فارسی، خاصه مانند سایر انتشارات این ناشر با

مقدمه مترجمان این کتاب که به قدر کافی گویاست نقل می‌شود: "هانری ماسه در این کتاب افزون بر تحقیق درباره سعدی و محیط زندگانی و شرح احوال او، به بحث در باب طرز تفکر و اندیشه‌های شاعر از جنبه‌های دینی و اخلاقی و فردی و اجتماعی و غیره دست زده، بعلاوه به نقد و تحلیل و تفسیر آثار مختلف شعر و نثر او هم پرداخته است... از این گذشته، نکته‌های انتقادی که در خلال این گونه مباحث طرح شده نمودار طرز نگرش پژوهنده‌ای است از يك حوزه فرهنگی دیگر درباره شاعر و نویسنده‌ای شرقی... " (مقدمه مترجمان، ص ۷).

هانری ماسه در یادداشت کوتاه و فروتنانه‌ای منظورش را از نوشتن این کتاب با این عبارت بیان داشته است: "تیین یا لا اقل جستجوی انگیزه‌های لازم برای التذاذ از آثار سعدی و در نتیجه التذاذ از ادبیات فارسی که امروزه در فرانسه تا حدودی مورد غفلت واقع شده است؛ هدف دیگر سعی در نگارش رساله‌ای درباره این شاعر بسیار مشهور بوده که به همان نسبت شهرت خود نیز ناشناخته مانده است و بیان موجز آنچه درباره روزگار او و هنرش می‌دانیم." (یادآوری، ص ۱۰).

دانشنامه در علم پزشکی. حکیم میسری، به اهتمام برات زنجانی، تهران، موسسه مطالعات اسلامی دانشگاه مک گیل،

از او با نام شیخ یونانی یاد کرده‌اند و وی را مفسر فلاسفه یونان قلمداد کرده‌اند. حتی فلسفه او تا یک قرن پیش به عنوان نظامی متمایز و مشخص شناخته نبود و عنوان "فلسفه نوافلاطونی" در واقع عنوانی است که برای تمایز از فلسفه افلاطون، در قرن گذشته به فلسفه فلوطین داده‌اند.

فلوطین در آستانه پنجاه سالگی و ظاهراً به خواهش شاگردانش در مدت شانزده - هفده سال تا پایان عمر، پنجاه و چهار رساله، که بیشتر یادداشت به قصد تدریس و گاه نیز ناقص و بسیار مجمل بوده، نگاشته و یکی از شاگردان مشهورش به نام فرفورئوس این رساله‌ها را که تقریباً درباره همه مسائل فلسفی جز سیاست بوده است گردآوری و برحسب موضوع رسالات در شش مجلد و هر مجلد شامل نه رساله تنظیم کرده است و از این رو مجموعه آثار فلوطین به انشادها، به معنی نه‌گانه‌ها (= تاسوعات/تاسوعات) معروف شده است. هر نه‌گانه‌ای درباره یک موضوع است، برای مثال، عقل، نفس، طبیعیات، اخلاق و غیره هر کدام موضوع اصلی یکی از نه‌گانه‌های فلوطین را تشکیل می‌دهد.

ترجمه و انتشار این متن مهم فلسفی، بویژه به قلم فلسفه‌دانی که پیش از این با ترجمه دوره آثار افلاطون و چندین متن فلسفی، خاصه بدور از هرگونه هیاهو و صرفاً با کار علمی و فلسفی، به ترویج و

چاپ و صحافی خوب و معرفی و توضیح به انگلیسی برای اطلاع پژوهشگران خارجی، به سهم خود حادثه‌ای است با اهمیت. امید است که بررسیهای مورخان طب ارزشهای علمی، و مطالعات ادیبان و لغویان ارزشهای ادبی و لغوی این اثر مهم و معتبر را به خوانندگان فارسی زبان بهتر بشناساند.

دوره آثار فلوطین (تاسوعات). ترجمه محمدحسن لطفی، تهران، خوارزمی، ۱۳۶۶، ج ۲، ص ۱۱۲۸، رقی.

ترجمه یکی از امهات آثار کلاسیک فلسفی از روی یکی از ترجمه‌های آلمانی این اثر و مقابله قسمتهایی از آن با ترجمه‌های دیگر. فلوطین (در اصل یونانی: پلوتینوس، که در قرن سوم میلادی می‌زیست) آخرین فیلسوف بزرگ اسکندرانی یونانی، بنیادگذار فلسفه نوافلاطونی، فیلسوف بسیار مؤثر در عالم مسیحیت، در فلسفه یهودی و فلسفه مسیحی در قرون وسطا و فلسفه اسلامی، خاصه فلسفه اشراقی، و حتی در جنبشهای جدید فلسفه روح باوری در اروپا و صاحب یکی از بدیعترین اندیشه‌های عرفانی جهان است.

فلوطین با آنکه بر همه فیلسوفان اسلامی و بویژه فیلسوفان اشراقی تأثیر گذاشته، به این نام شناخته نبوده است. در متون فلسفی اسلامی جسته و گریخته

آثار فلوطین خوب است، اما این کتاب فهرست تحلیلی موضوعی می‌خواهد، بخصوص که فهرست مندرجات بسیار کلی است. انتشارات خوارزمی که یکی از با سلیقه‌ترین و خوش سابقه‌ترین ناشران این کشور است و در عمر بیست و چند ساله خود بیش از هشتصد عنوان اثر ارزشمند، با چاپ ممتاز به دستداران کتاب عرضه کرده است، اصولاً فهرست سازی پایان کتاب را چندان جدی نگرفته است. و اهل نظر این غفلت یا تغافل را از چنین ناشر پیشتاز و پیشرفته‌ای نمی‌پسندند.

دو فرس نامه متثور و منظوم در شناخت نژاد و پرورش و بیماریها و درمان اسب. به اهتمام علی سلطانی گُرد فرامرزی، تهران، موسسه مطالعات اسلامی دانشگاه مگ گیل، ۱۳۶۶، ۲۳۰ ص، وزیری.

هیچ تمدن کهنسالی نیست که اسب در آن جایگاه ممتازی نداشته باشد و تمدن اسلامی و ایرانی از این قاعده مستثنی نیست، سهل است، چون این حیوان بهترین وسیله برای جنگ و جهاد با کفار و سفر به خانه خدا و اماکن متبرک بوده، برای مراقبت‌های مخصوص از آن دستورها و توصیه‌های صادر شده است و به این دلایل و دلایل بسیار دیگر آثار نسبتاً زیادی درباره اسب، اسب‌شناسی، پرورش و تیمار، تشخیص بیماریها و

تقویت فلسفه در ایران خدمت کرده است، فی نفسه حایز اهمیت است. آن دسته از پژوهندگان فلسفه اسلامی که دوره آثار فلوطین را نخوانده بودند با مطالعه این اثر قطعاً به دیدگاه‌های تازه‌ای دست خواهند یافت و نکاتی از فلسفه نو افلاطونی که فیلسوفان گذشته به دیگران نسبت داده‌اند در پرتو تازه‌ای دیده خواهد شد؛ و فلسفه نو افلاطونی با نظام و مسائل و مباحثش برای پژوهندگان و دانشجویان فارسی زبان فلسفه سهولت قابل مطالعه خواهد بود.

نکته‌ای که درباره ترجمه فارسی دوره آثار فلوطین لازم به ذکر است این است که متن یونانی مجموعه آثار فلوطین ترجمه‌های متعددی به زبانهای اروپایی دارد و هرچند که در ترجمه آنها نهایت دقت به کار رفته باشد باز هم بین آنها فرقهایی است که البته کاملاً طبیعی و اجتناب ناپذیر است. بنابراین ولو آنکه ترجمه آلمانی ریشارد هارد در مبنای ترجمه فارسی قرار گرفته باشد و با ترجمه فرانسوی امیل بریه و ترجمه انگلیسی آرمسترانگ مقابله شده باشد، مادام که ترجمه فارسی با متن اصلی مقابله نشود برای اهل اصطلاح جای چون و چرا باقی خواهد بود؛ و البته این نکته‌ای است که درباره همه آثار کلاسیک و مشابه صادق است و معنای سخن اصلاً این نیست که چون یونانی نمی‌دانیم پس آثار یونانی را از زبانهای دیگر ترجمه نکنیم.

چاپ و صحافی و آرایش ساده دوره

خوانندگان سودمند تواند بود. صحافی دوفرس نامه مانند سایر کتابهای این ناشر خوب است، اما حروف آن به خوبی حروف سایر کتابهای این ناشر نیست.

دیوان غزلیات استاد سخن سعدی شیرازی: با معنی واژه‌ها و شرح ابیات و ذکر وزن و بحر غزلها و برخی نکته‌های دستوری و ادبی و امثال و حکم. خلیل خطیب رهبر، تهران، سعدی، ۱۳۶۶، ۲ ج، شصت + ۱۱۰۹ ص، وزیری.

کتابی خوش چاپ و صحافی و با قیمتی (۵۳۰ تومان) که لابد ناشر تناسب آن را با طول عنوان در نظر گرفته است نه با موجودی جیب مخاطبان حقیقی این کتاب که دانش آموزان سالهای آخر دبیرستان، دانشجویان سالهای اول دانشگاه و علاقه‌مندان به زبان و ادب فارسی هستند؛ خاصه علاقه‌مندانی که به استاد و مراکز علمی و دانشگاهی دسترسی ندارند و می‌خواهند شعر سعدی را با خودآموز بخوانند و مشکلاتشان را نزد خود حل کنند.

مؤلف این کتاب که استاد ادبیات فارسی است سالهاست سعی دارد برخی از متون ادبی مهم را با راهنمایی‌های لازم و به قصد برطرف کردن مشکلاتی که خوانندگان جوان و تازه کار در درک بعضی لغات و فهم پاره‌ای از اصطلاحات، تعبیر، امثال و نظایر آنها دارند، با

راههای درمان اسب نوشته شده است. کتاب حاضر شامل دو اسبنامه (فرسنامه) است، یکی فرسنامهٔ منثور در ۱۲۰ صفحه در چهل باب شامل مطالبی پیرامون اسب‌شناسی، اسب‌پروری، اسب‌داری، اسب تیماری و نکات بسیار دیگر که متأسفانه نام و نشانی از مؤلف و کاتب آن در دست نیست، ولی ویژگیهای نثری آن نشان می‌دهد که این فارسی در زمره آثار کهن است و به گفتهٔ مصحح آن (پیشگفتار، ص دوازده) "نثر کتاب، ذخیره خوارزمشاهی و سایر کتابهای مشابه آن را به خاطر خواننده می‌آورد."

فرسنامهٔ منثور سوای زیبایی‌های نثری، آکنده از اصطلاحهای فارسی است و برای مطالعه در تاریخ بیطاری اثری است قابل توجه.

فرسنامهٔ منظوم، بخش دوم کتاب در ۳۵ صفحه، سرودهٔ شاعری است متخلص به صفی که به احتمال در عصر صفویه می‌زیسته و فرسنامهٔ او به "فرسنامهٔ منظوم صفی" موسوم است. ابیات این فرسنامه ذیل سی و چهار عنوان مرتب شده است. فرسنامهٔ مختصر منظوم صفی در بحر هزج سروده شده است و ارزش ادبی و هنری آن خیلی زیاد نیست، اما از لحاظ اصطلاحشناسی حائز اهمیت است.

مصحح مقدمه‌ای در ۲۲ صفحه به آغاز کتاب، فهرسی حدود ۶۰ صفحه به پایان کتاب و توضیحاتی در ذیل صفحات افزوده است که برای پژوهندگان و

تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۵، ۲۲۷ ص، وزیری، با تصویر، جدول، نمودار، نقشه و واژه‌نامه دوسویه.

مراد از "زبانهای خاموش" زبانهایی است که اکنون کسی بدانها تکلم نمی‌کند. اما همه زبانهای خاموش در این کتاب معرفی نشده است، بلکه آن دسته از زبانهایی که خط داشته‌اند، زبان فرهنگ و تمدن بوده‌اند و خط آنها با تلاشهای علمی پژوهشگران سده‌های اخیر کشف شده است، در این کتاب بسیار خواندنی و پرمطلب معرفی شده است.

یوهانس فریدریش، باستانشناس و زبانشناس آلمانی، این کتاب را به صورتی موجز، منظم و پر از نکته‌های خواندنی و دقیق علمی در چهار فصل اصلی، سالها پیش به آلمانی نوشته است و مترجمان فارسی، هردو از استادان زبانشناسی و زبانهای باستانی، آن را از روی متن انگلیسی به فارسی برگردانده و ترجمه فارسی را "با متن آلمانی و ایتالیایی دقیقاً مقابله" (ص ۵) کرده‌اند. زبانهای خاموش، توصیفی علمی و توضیحی تاریخی از رمزگشایی خطوط زبانهای باستانی در سده‌های اخیر، به کمک دستاوردهای علوم باستانشناسی و زبانشناسی است. خط هیروگلیف مصری، خطهای میخی، خطهای دیگری نظیر نو میدیایی، قبرسی،

توضیح و زبان ساده حل کند. در این کتاب، مانند غزلیات حافظ، که چند سال پیش منتشر شده است، روش این است که یکی از نسخ را مبنای کار قرار می‌دهد. که در این کتاب غزلیات سعدی از کلیات تصحیح شده شادروان محمدعلی فروغی مبنای بوده است. اگر در مواردی نظر مصحح دیگری را صائب‌تر می‌داند در شرح مربوط به بیت در پانوشت ذکر می‌کند، کلمات و ابیات دشوار یا نیازمند به توضیح را شماره می‌زند، و به ترتیب به معنی و توضیح آنها می‌پردازد؛ وزن هر غزل را نیز ذکر می‌کند؛ به نکات دستوری و صنایع بدیعی نیز اشاره می‌کند.

این کتاب و کتابهای نظایر آن، خواستاران بسیاری بویژه در میان ایرانیانی دارد که به دلایلی در خارج از کشور بسر می‌برند، ولی نمی‌خواهند رشته الفت فرهنگی خود و خانواده و فرزندان شان از زبان و ادب فارسی بگسلد. بجاست مسئولان فرهنگ کشور برای ارزان شدن، فراوان شدن و صدور و توزیع این گونه کتابها در میان ایرانیان خارج از کشور عاجلاً تصمیم بگیرند. تأخیر در این امر فرهنگی به زبان و ادب و فرهنگ فارسی زبان مستقیم و جبران ناپذیر می‌زند.

زبانهای خاموش. یوهانس فریدریش. ترجمه یدالله ثمره، بدرالزمان قریب،

خودتان، این روش را می‌پذیرد یا نه. بعضی کلمات و عبارات توضیحی در نمودارها عیناً به انگلیسی آمده است، مثل صفحه ۲۵. ممکن است از متن اصلی افست شده باشد، ولی به هر حال پدیدار شدن اینها به این صورت هیچ ضرورتی ندارد. در فهرست اعلام پایان کتاب معادله‌ها آورده شده که شاید از بعضی جهات سودمند باشد، اما موضوع هم اسم علم قلمداد شده و لابد چون نمی‌شده در يك فهرست بعضی مدخلها معادل انگلیسی داشته باشد و بعضی دیگر نداشته باشد، برای مراعات یکدستی بناچار در برابر مثلاً خط عربی نوشته Arabic writing و در برابر زبان ارمنی نوشته شده Armanic language؛ از این بگذریم که آوردن این مدخلها در فهرست زیر کلمه خط و زبان، آن هم بخصوص در کتابی تخصصی که موضوع اصلی بحثش زبان و خط است چه کار غیر قابل دفاعی است.

سایر زحمات و دقتهای ناشر به جای خود محفوظ و محترم است. خواندن زبانهای خاموش را به علاقه‌مندان و بویژه به پژوهندگان و دانشجویان زبانشناسی و باستانشناسی و تاریخ توصیه می‌کنیم.

زندگینامه علمی دانشوران. ترجمه فارسی زیر نظر احمد بیرشک، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۶، جزوه یکم (آتیوس - آندره‌نه)، خشتی بزرگ، دو

اتروسکی و مانند آنها از جمله خطوطی است که در این کتاب درباره آنها گفت و گو شده است. روش نویسنده در این کتاب از این قرار است که ابتدا سرزمین زادگاه و مردم و تاریخ و فرهنگ صاحب خط را به اختصار، اما با نکات و مطالب سودمند و مفید برای بحث، و با پرهیز از حاشیه روی، به خواننده معرفی می‌کند. سپس از خط مورد بحث توصیفی علمی و فنی به دست می‌دهد و بعد از آن ماجرای رمزگشایی آن خط را نقل می‌کند. این قسمت آخر بویژه برای پژوهندگان کنجکاو و جوانان علاقه‌مند به ماجرای اکتشافهای علمی شیرین، نکته‌آموز و خواندنی است. فصل سوم کتاب: "اصول روش رمزگشایی خطوط و زبانهای خاموش" و فصل چهارم: "نمونه‌ای چند از خطوط رمزگشایی نشده" مثل دو فصل دیگر کتاب پر نکته و خواندنی است.

چند کاستی کوچک در این کتاب دیده شد که به ناشر محترم آن یادآوری می‌شود. پذیرفتنی نیست که کتاب فارسی را باز کنیم و اول آن بدون آنکه هیچ ضرورتی داشته باشد نقشه‌ای به زبان انگلیسی ببینیم، آن هم نقشه کجا، نقشه ایران و بین‌النهرین و عربستان و شام و حلب و این نواحی. ذکر ارقام فارسی برای پانوشتهای لاتین بیشتر وقتها کاردرستی نیست. برای مثال نگاه کنید به پانوشته صفحه ۲۸ یا صفحه ۱۱۲ و ببینید آیا حس شما، حتی با معیارهای

ستونی، با طرح و شکل.

از حیث توفیق در برآوردن این منظور با هم تفاوت دارند: معدودی از مقالات بیشتر به بیان احوال شخصی یا حیات اجتماعی دانشمند مورد بحث پرداخته‌اند، و برخی به بیان آراء علمی او اکتفا کرده‌اند، اما بیشتر مقالات موفق شده‌اند که ترکیب متوازی از این دو عرضه دارند، تا نه شخصیت دانشمند تحت الشعاع تشریح آراء علمی او قرار گیرد و نه بحث در نظریات علمی او قربانی پرداختن به ماجراهای زندگی و محیط اجتماعی و غرایب احوال او شود. نویسندگان، که غالباً در کار خود تخصص دارند، درستی یا نادرستی آراء و نظریات علمی دانشمندان را از دیدگاه علم امروز ملاک قرار نداده‌اند، بلکه سعی کرده‌اند هر دانشمندی را در محیط تاریخی خودش در نظر بگیرند و آراء او را به میزان علم زمان او بسنجند و داوری دربارهٔ مقام او را در تاریخ علم بر این پایه استوار کنند. (صفحهٔ شش).

زندگی‌نامهٔ علمی دانشوران که جزوه جزوه منتشر و چهار جزوه، تقریباً ۱۰۰۰ صفحهٔ يك مجلد را تشکیل می‌دهد در ده مجلد منتشر خواهد شد. نشر این اثر هم فی نفسه و هم از لحاظ تحولی که در سالهای اخیر در زمینهٔ انتشار کتب مرجع در ایران ایجاد شده است، بسیار با اهمیت است. خوانندگان علاقه‌مند، با مطالعهٔ دیباچه و پیشگفتار این کتاب می‌توانند اطلاعات سودمند و دقیقتری دربارهٔ زندگی‌نامهٔ علمی

ترجمهٔ "بی کم و کاست"ی از فرهنگ شازده جلدی *Dictionary of Scientific Biography* است که قرار است زیر نظر و با همت استاد احمد بیرشک جزوه جزوه منتشر شود. بخشی از این فرهنگ شامل ۶۵ مقاله دربارهٔ دانشمندان اسلامی، با عنوان زندگی‌نامهٔ علمی دانشمندان اسلامی (ابراهیم ستان - حنین بن اسحاق) به ویراستاری حسین معصومی همدانی، در قطع وزیری سال گذشته منتشر شده است و قرار است نشر جداگانهٔ آن در چند مجلد ادامه داشته باشد.

اصل کتاب که در نوع خود اثری است جهانی و بی‌مانند، در چند هزار صفحه و مشتمل است بر شرح احوال و بیان خلاصهٔ آرای بیش از شش هزارتن از بزرگترین دانشمندان جهان، قطع نظر از ملیت و مذهب و مرام آنها، در رشته‌های علوم محض و عملی و برخی از حوزه‌های وابسته بدانها.

حسین معصومی همدانی در "مقدمهٔ ویراستار" زندگی‌نامهٔ علمی دانشمندان اسلامی نکاتی را متذکر شده است که برای معرفی بهتر کل کتاب، مقصود زندگی‌نامهٔ علمی دانشوران، سودمند است و چند سطر آن عیناً در اینجا نقل می‌شود: "منظور از "زندگی‌نامهٔ علمی" بیان شرح حال و بخصوص آراء علمی دانشمندان است. مقالات این مجموعه

ویژگی های حیات ادبی ایران در دوران قاجاریان" در ۵۰ صفحه، مرور کوتاهی است بر تاریخ عصر قاجار، تاسیس چاپخانه، دارالفنون، مدرسه و روزنامه در ایران، پیدایش منورالفکرها، آغاز ترجمه از زبان فرنگی، پیدایش ادبیات مشروطه و انتشار نشریات ادبی. مخاطب این بخش فرانسویها به طور اخص هستند. این بخش آکنده از خطا و غلط تاریخی است و مطمئناً محققان عصر قاجاریه متذکر نواقص آن خواهند شد.

بخش دوم: "علی اکبر دهخدا و چرند و پرند" که نوشته بالائی است شامل دو فصل است، یک فصل درباره زندگی و آثار علی اکبر دهخداست و دیگری تحلیل چرند و پرند. بیشتر مطالبی که نویسنده به عنوان تحلیل ارائه می دهد محل تأمل و تردید است.

بخش سوم با عنوان "یکی بود یکی نبود و سایر داستانهای دوران جوانی سیدمحمد علی جمالزاده" در نه فصل و در ۱۳۰ صفحه نوشته شده است. یک فصل درباره زندگی جمالزاده و بقیه تحلیل آثار اوست. این بخش که حاصل تحقیقات وسیع و عمیق میشل کویی پرس است، تنها قسمت ارزشمند این کتاب است که از لحاظ تحلیل ادبی، روشی که نویسنده در تحلیل به کار گرفته و نتایجی که به دست آورده است، اثری است در زبان فارسی بی همتا و خواندن آن برای نویسندگان ایرانی، پژوهندگان ادبیات

دانشوران به دست آورند. انتشار این کتاب را به سرپرست علمی، همکاران و ناشر آن تبریک می گویم.

سرچشمه های داستان کوتاه فارسی. کریستف بالائی؛ میشل کویی پرس، ترجمه احمد کریمی حکاک، تهران، انجمن ایرانشناسی فرانسه در تهران؛ پایروس، ۱۳۶۶، ۲۷۷ ص، وزیری، مضمون.

کتابی با دو ارزش متفاوت درباره پیدایش داستان کوتاه در زبان فارسی و تحلیل آثار دهخدا و جمالزاده. کریستف بالائی که چند سال در ایران اقامت داشته، ظاهراً دوستدار زبان فارسی و ادبیات معاصر ایران است. گویا تحصیلات دانشگاهیش را در ادبیات تطبیقی و در فرانسه گذرانده باشد. اما میشل کویی پرس کشیش آزاد بلژیکی در دانشگاه تولوز و دانشگاه تهران تحصیل کرده و سالها در ایران به تحقیق و تدریس و تألیف مشغول بوده است. این کتاب که به قلم دو تن با توان تحقیقی و تالیفی متفاوت نوشته شده از سه بخش و یازده فصل تشکیل می شود که بخش اول و دوم نوشته کریستف بالائی، و بخش سوم که قسمت عمده کتاب را تشکیل می دهد نوشته میشل کویی پرس و تلخیص پایان نامه دکترای او در دانشکده ادبیات دانشگاه تهران است.

بخش اول با عنوان "بسرخی

نوشته‌اند که هر يك از جهت يا جهاتي داراي اهميت است. يكي از اين شرحها همين كتاب ملامهدی نراقی است که در سالهای نخستين قرن سيزدهم تحرير آن پايان يافته است. شرح ملامهدی گذشته از قدمت، امتيازات ديگری نيز دارد. او چون شارح ساده‌ای نبوده و صاحب تفکر و رأی فلسفی بوده است و گفته‌های بوعلی سینا را نقادی و حتی در مواردی نقض و رد کرده است، از اين رو اين کتاب برای متبعان عربی دان حکمت اسلامی و خاصه کسانی که دوره الشفاء را تحصیل کرده‌اند اثری است در خور اعتنای جدی.

دکتر مهدی محقق مطلبی به فارسی در هجده صفحه با عنوان "پيشگفتار" در معرفی کتاب الشفاء و شرح الاهيات من کتاب الشفاء و چگونگی تصحيح کتاب، و حسن نراقی از خاندان نراقی و از نوادگان ملامهدی مطلبی به فارسی در سی و هفت صفحه با عنوان "زندگی و آثار علمی ملامهدی نراقی" نوشته‌اند که حاوی اطلاعاتی سودمند است. چاپ و صحافی کتاب مانند ساير آثار اين ناشر خوب است.

الشواهد الربوبية. ملاصدرا، ترجمه و تفسير جواد مصلح، به کوشش و ویرایش بهاء‌الدین خرمشاهی، تهران، سروش، ۱۳۶۶، بیست و پنج + ۵۱۵ ص، وزیری.

الشواهد الربوبية في المناهج

فارسی معاصر و دانشجویان دوره‌های پیشرفته ادبیات و بخصوص منتقدان ادبی بسیار آموزنده است.

مترجم این کتاب به عنوان یکی از مترجمان مبرز متون انگلیسی بین کتابخوانان سرشناس است، اما ظاهراً این نخستین کتابی است که از فرانسوی ترجمه کرده است. عناصری که برای طرح روی جلد کتاب انتخاب شده مناسب است، اما شاید استفاده ماهرانه‌تر از این عناصر و بهره‌وری هنرمندانه‌تر از ترکیب رنگ می‌توانست مفهوم را گویاتر و جاندارتر القاء کند.

شرح الاهيات من کتاب الشفاء. ملامهدی نراقی، به اهتمام مهدی محقق، تهران، موسسه مطالعات اسلامی دانشگاه مک گیل، ۱۳۶۵، ۳۷۰ ص، وزیری.

ملامهدی نراقی، فقیه، حکیم، ادیب، ریاضیدان، از مبرزترین علمای شیعی قرن دوازدهم، صاحب تألیفات بسیار در فقه و اصول و اخلاق و بعضی علوم قدیمه دیگر، و پدر ملا احمد نراقی که شهرتی کمتر از پدر ندارد.

کتاب الشفاء، که ملامهدی نراقی این شرح را به عربی بر آن نگاشته است اثر سترگ ابوعلی سینا و در عین حال نخستین دائرة المعارف فلسفی در عالم اسلام است. به لحاظ همین اهمیت، بر الشفاء شرحها، تعلیقات و حواشی بسیاری

مطالب شرح و تفسیر از نظر پیوستگی عبارات و ربط مفاهیم فرق بگذارد. از طرف دیگر اگر مطالب مابین هلالین برداشته شوند متن اصلی کتاب شواهد نیز کاملاً مفهوم و مطابق با کلمات و عبارات صدرالمتألهین می‌باشد. (مقدمه مترجم، صفحه بیست).

مشهدها (= بخشهای اصلی) این کتاب عبارت است از: "در امور عامه"، "بحث در وجود خدا و ایجاد عالم آخرت و عالم دنیا به قدرت خلّاقه خویش"، "در بیان مسایل مختص به معاد"، "در اثبات معاد جسمانی" و "بحث درباره نبوت و ولایات".

حاج ملاهادی سبزواری فیلسوف عصر قاجار حاشیه‌ای بر شواهد الربوبیه نوشته که با ترجمه فارسی آن، ترجمه قاجاری، موجود است.

شیوه‌های نقد ادبی. دیوید دیچز، ترجمه غلامحسین یوسفی و محمدتقی صدیقیانی، تهران، علمی، ۱۳۶۷، ۶۳۷ ص، وزیری.

کتابی درسی درباره نقد ادبی، و خاصه نقد شعر اروپایی، با ترجمه‌ای خوب و روان.

دیوید دیچز نویسنده کتاب، انگلیسی، منتقد سرشناس ادبی، دیپلمات، استاد دانشگاه و صاحب چند اثر قابل توجه درباره نقد ادبی و تاریخ نقد

السلوکیه اثری است از صدرالدین شیرازی، معروف به ملاصدرا، فیلسوف ایرانی عصر صفوی و یکی از بزرگترین فیلسوفان عالم اسلام، در مباحث مربوط به امور عامه و الهیات و علم النفس در حوزه فلسفه و علم کلام. ملاصدرا این کتاب را در اواخر عمر و زمانی که به کمال پختگی فلسفی و فکری رسیده بود، و پس از تألیف اسفار اثر عظیم دیگرش، به صورتی بسیار موجز و دقیق نوشته است.

مترجم این اثر در معرفی آن مطلبی در مقدمه‌اش دارد که بخشی از آن نقل می‌شود: "کتاب الشواهد الربوبیه مشتمل است بر پنج مشهد و هر مشهدی بر چند شاهد و هر شاهدی بر اشراقات و عناوین دیگری از قبیل تلویح، تنویر و تذنیب و نظایر آن که بر حسب مقام تقسیم شده. علت انتخاب این عناوین این است که اغلب مسائل این کتاب طبق اظهار مصنف از طریق کشف و شهود و اشراق و الهام و هرگونه وسیله‌ای که اولیای خدا بدان وسیله با خدا و مبدأ فیاض رابطه پیدا می‌کردند، بر قلب تابناک او تجلی نموده است. کتاب حاضر مشتمل است بر ترجمه اصل عبارات کتاب شواهد و شرح و تفسیر [آن که شرح و تفسیرها] مابین هلالین قرار گرفته...

بدین گونه که مطالب اصل با مطالب شرح و تفسیر به طوری با هم آمیخته و تلفیق شده‌اند که خواننده‌ای که متن را بدون توجه به علامت هلالین بخواند به هیچ وجه نمی‌تواند مابین مطالب اصل و

بحثهای کلی تر را بر بتابد و در واقع نماینده نوعی روش یا تلقی ادبی باشد. تأکید دیوید دیچز در این کتاب بیش از هر چیز بر روش شناسی و آشنا کردن خواننده با راههایی است که با فراگرفتن آنها و به کمک آنها بتوان به عنوان منتقد عملاً به نقد ادبی پرداخت. چون درباره این کتاب اخیراً نقدی منتشر شده و به نکات بسیاری در آن نقد اشاره شده است، از تذکر آن موارد در اینجا خودداری می کنیم.

صحافی و جلد‌های اسلامی. دانکن هالدین، ترجمه هوش آذر آذرنوش، تهران، سروش، ۱۳۶۳، ۲۱۶ ص، رحلی، تصویری، مجموعه هنر اسلامی/۳.

کتابی خوش چاپ با تصاویر بسیار و رنگین، از مجموعه نفیس انتشارات سروش با چاپ و کاغذ و صحافی و صفحه‌آرایی اعلا. نویسنده، کتابدار و کتابشناس و موزه‌دار است؛ انگلیسی و درس خواننده و آشنا به زبان فارسی و عربی. این کتاب که درباره هنر تجلید و تذهیب اسلامی، تاریخ و تطور آن و انواع جلد‌ها و تذهیبها به همراه تصویرهای خوب و زیباست، مشتمل است بر پیشگفتاری در معرفی موضوع کتاب، مقدمه‌ای از مؤلف، پنج فصل با عناوین: جلد‌های عربی، جلد‌های

است. مترجمان کتاب: دکتر غلامحسین یوسفی، محقق و ادیب و مرحوم محمدتقی صدقیانی استاد ادبیات انگلیسی در دانشگاه مشهد که سالها همکار دانشگاهی بوده‌اند.

کتاب پایه، جامع و درسی درباره نقد ادبی به زبان فارسی بسیار کم است. چندین اثر خوب باید ترجمه شود تا ابتدا نیاز دانشجویان دانشگاهها را به متن درسی برطرف کند و بعد از آن آثار سنگینتری باید درباره نقد و روشهای نقد، تاریخ نقد، مکتبها و دیدگاههای جدید ترجمه شود تا کمبودها به طور نسبی مرتفع گردد و نیز زمینه برای تألیف آیین و روش نقد ادب فارسی، اعم از نثر و شعر، بهتر فراهم شود. ترجمه کتاب دیچز گامی در این راه است.

معرفی روشهای روشن کردن ماهیت ادبیات و ماهیت نقد ادبی، موضوع اصلی بحث این کتاب است که در سه باب اصلی تدوین شده است. باب اول در ۲۴۵ صفحه درباره ماهیت ادبیات تخیلی و فایده و ارزش آن، باب دوم در ۲۲۰ صفحه درباره نقد ادبی و راههای ارزشیابی ادبی، باب سوم در ۱۱۰ صفحه درباره رابطه نقد ادبی با علوم دیگری چون روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و ارتباط نقد با زمینه فرهنگی است. آثاری که بیشتر به عنوان نمونه نقل و پیرامون آنها بحث شده است از زبان انگلیسی است، اما دیچز سعی داشته است نمونه‌هایی را انتخاب کند که

فلسفی از دیدگاه مؤلف در حوزه‌های مابعدالطبیعه، منطق، اخلاق، زیبایی‌شناسی، روان‌شناسی و بعضی اصطلاحات پیرا فلسفی به ترتیب الفبای فارسی آمده و ذیل هر اصطلاح معادلهالی فارسی، فرانسه، انگلیسی و گاه لاتینی و یونانی درج شده است و به تناسب اهمیت اصطلاح از نظر مؤلف، تعاریفی گاه کوتاه و گاه بلند، ولی معمولاً برای هر اصطلاح تقریباً یک ستون مطلب ذکر شده است.

فرهنگ فلسفی جمیل صلیبا کتابی است که هم متخصصان از آن استفاده می‌کنند و هم دانشجویان و پژوهندگان از آن می‌آموزند. امیدواریم این ترجمه به چاپهای دیگر برسد و مجال پیدا شود که فهرستهای چند سوبه دیگری برای تسهیل جست و جوی پژوهندگان تهیه و بدان افزوده شود.

فرهنگ نائینی. منوچهر ستوده. تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۵، ۳۰۰ ص، وزیری.

نائینی لهجه مردم نائین، از لهجه‌های مرکزی ایران، و در زمره آن دسته از گویشها و لهجه‌های ایرانی است که از ویژگیهای خاص صرفی و نحوی برخوردار است و به همین دلیل مانند گویش سمناوی و نظایر آن موضوع جالبی برای مطالعات زبانشناسی است.

ایرانی، جلدهای ترکی، جلدهای هندی، ابزارهای جلدسازی، یک کتابشناسی از امهات منابع به زبانهای انگلیسی، فرانسه، آلمانی و ترکی و عربی (البته منابع این دو زبان نیز در کتابشناسی به خط لاتینی آمده است) تعداد اندکی اصطلاح صحافی و تجلید با تعریفهای کوتاه یا معادل، تعدادی واژه فارسی تجلید با تعریفهای کوتاه و واژه‌نامه انگلیسی به فارسی کوتاهی در پایان کتاب آمده است.

فرهنگ فلسفی. جمیل صلیبا، ترجمه منوچهر صانعی دره‌بیدی، تهران، حکمت، ۱۳۶۶، ۷۰۸ ص، وزیری.

ترجمه المعجم الفلسفی، اثر معروف جمیل صلیبای سوری که انصافاً با چاپ و صحافی بسیار خوبی که فراتراز سطح متعارف کار نشر خصوصی است منتشر شده است. مؤلف و مترجم و ناشر ترجمه، توضیحات خود را در مقدمه‌های آغاز کتاب آورده‌اند. مقدمه مؤلف در معرفی کتاب و بیان هدف و فایده و روش تدوین آن و بعضی توضیحات لازم دیگر به قدر کافی گویاست. از صفحه ۲۵ تا ۱۰۵ تعداد ۱۱۰۸ اصطلاح فلسفی و مرتبط با فلسفه در چهار ستون فارسی، عربی، انگلیسی و فرانسه و برحسب ترتیب الفبای فارسی درج شده است. از صفحه ۱۰۹ تا ۶۸۴ اهم اصطلاحات

این گونه کتابها خوانندگانی بسیار علاقه‌مند و پژوهشگر در خارج از کشور دارد. خوب است که ناشر در آوانویسی یا حروفنویسی بیش از این دقت کند تا نشانه‌های خاصی که باید با رایید روی بعضی از حرفها بگذارند در چاپ این طور ناهمسان از آب در نیاید.

قلمرو و مرزهای منطق صوری. ریچارد جفری، ترجمه پرویز پیر، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۶، ۲۷۰ ص، وزیر، جدول، نمودار، واژه‌نامه (فارسی به انگلیسی).

کتابی تازه با روش و پرداختی بدیع از منطق صوری، به قلم ریچارد جفری استاد منطق در دانشگاه پرینستون. جفری در زمینه منطق صاحب چند تألیف و در طرح مباحثی از منطق مبتکر روش است. این کتاب که متن مناسبی برای آموزش منطق صوری است در هفت فصل و با این عناوین تدوین شده است: استنتاج تابع ارزشی، درختانی ارزشی، هم ارزی تابع ارزشی، ترکیبهای شرطی، منطق محمولات مرتبه اول، عدم قطعیت، تمامیت و عدم تمامیت. مباحث اصلی منطق صوری در فصول کتاب طرح شده است و فصلهای یکم تا پنجم به کلیات منطق می‌پردازد. روش موسوم به درختی که از کارآمدترین و زودپاب و آسان‌پاب‌ترین روشها برای

نویسنده این کتاب که از متخصصان انگشت شمار صفحات شمال ایران، متبحر در جغرافیای تاریخی ایران، مصحح و مؤلف چندین و چند اثر در تاریخ و جغرافیای تاریخی است، چند فرهنگ نیز از گویشها و لهجه‌های ایرانی گردآورده است و در سفری که سالها پیش به نائین کرده به لهجه نائینی علاقه‌مند شده و با همکاری تنی چند از شاگردان نائینی اش در دانشگاه واژه‌های نائینی را گردآوری و ضبط کرده است و حدود ۲۵۰۰ واژه را در این کتاب به چاپ رسانده است.

شیوه تنظیم برحسب الفبای فارسی است. در سمت راست واژه‌های نائینی به خط فارسی نوشته شده و در سمت چپ با الفبای لاتینی آوانویسی شده است (البته معلوم نیست در آوانویسی از چه روشی پیروی شده است) و زیر هر واژه معادل، و گاه تعریفی یا توصیفی ذکر شده است. "پیشگفتار" نویسنده در یک صفحه و چند سطر در تاریخچه پیدایش این کتاب و "مقدمه" ای از او در هفت صفحه در ذکر شهر نائین و اشاره بسیار مختصری به تاریخ و جغرافیای آن، آب، آب انبار، مردم نائین و اشاره‌ای غیر فنی به لهجه نائینی و فی‌المثل تفاوت آن با اردستانی، انارکی، رودشتی و غیره، و یک کروکی در آغاز کتاب آمده است. اجر زحمات گردآورنده و همکارانش محفوظ، اما جای مقدمه‌ای فنی و زبان‌شناسانه خالی است؛ خاصه اینکه

خوانندگان ایرانی با بعضی از آثارش در مجله سخن آشنا شدند و کتاب یادداشتها، که زندگینامه خود نوشت اوست، به کوشش سعیدی سیرجانی در سالهای اخیر منتشر شده است. صدرالدین عینی به جهاتی در نظر مردم تاجیکستان مقامی بلند دارد و ایرانیان علاقه‌مند به نثر و نظم فارسی، خاصه به نثر، چون به نوشته‌های تاجیکها و افغانها، بویژه از جهت تفاوتها، که بعضاً با نثر رایج دارد کنجکاو و علاقه‌مند هستند، آثار او را که تاکنون به خط فارسی منتشر شده است استقبال کرده‌اند.

کارنامه... که به مناسبت صدمین سالگرد زادروز او منتشر شده است حاوی ۲۸۰ قطعه عکس رنگی و سیاه و سفید از حالات و مراحل حیات و محیطها و خویشان و آشنایان و همفکران عینی و صحنه‌هایی از محیط طبیعی و اجتماعی و زیبایی‌هایی مناظر ماوراءالنهر و آن صفحات و عکس آثار و نوشته‌جات عینی است. دیباچه‌ای در ۱۸ صفحه به خط فارسی و به گویش تاجیکی به قلم کمال عینی در معرفی صدرالدین و سبب تدوین و انتشار کارنامه حاضر مندرج است که حاوی اطلاعات سودمندی درباره صدرالدین عینی است. در این دیباچه شعری که علی اصغر حکمت در ستایش از عینی سروده بود و جوابیه منظوم عینی و ستایش عینی از حکمت چاپ شده است که هر دو ظریف و نغز است. در این

آزمون راستی یا ناراستی عبارتهای منطقی است و جفری در طرح و ترویج آن مؤثر بوده است، و منطق خوانان ایرانی شاید زیاد با آن آشنا نباشند، موضوع بحث فصل دوم است. مطالب این کتاب به گونه‌ای طرح و تدوین شده است که خواننده علاقه‌مند نه تنها با کلیات مباحث منطق بخوبی آشنا می‌شود، بلکه حوزه‌هایی از دانش را که با منطق مرز مشترک دارند و نیز زمینه‌هایی را که خاستگاه مشترک این دانشهاست می‌شناسد. مطالعه این کتاب بویژه برای دانشجویان فلسفه و نیز دانشجویانی که منطق را به عنوان یکی از دوره‌های درسی می‌گذارند بسیار سودمند است. مطمئناً مؤلفان کتب درسی منطق برای دبیرستانها از روشهای نوپدید که آموزش منطق به دانش آموزان را تسهیل می‌کند، و نمونه‌هایی از آنها را در این کتاب می‌توان دید، در آینده بیشتر استفاده خواهند کرد.

کارنامه استاد صدرالدین عینی. با کوشش و اهتمام کمال ص. عینی، زیر نظر محمد عاصمی (رئیس فرهنگستان علوم تاجیکستان)، دوشنبه، عرفان، ۱۹۷۸، رحلی، مصور.

صدرالدین عینی نویسنده، شاعر، روزنامه‌نگار، منتقد اجتماعی و سیاسی و انقلابگر تاجیکی است که سالها پیش

دیباچه از نام سعید نفیسی و ناتل خانلری نیز به نیکی یاد شده است.

شرح تصویرها به خط سیریلیک و به زبان روسی است، اما ترجمه آنها به زبان انگلیسی در پایان کتاب آمده است. خوانندگان ایرانی علاقه‌مندی که قدری انگلیسی بدانند، سهولت می‌توانند از این فهرست استفاده کنند. بعضی از عکسهای این کتاب سوای مضمون، ارزش هنری دارد. عکسهایی که از مناظر قدیم و جدید بخارا، مسجد سمرقند، آرامگاه رودکی، سعید نفیسی و نظایر آنهاست مطمئناً برای برخی از ایرانیان پزوهنده و علاقه‌مند به فرهنگ کشتی مخصوص دارد.

تحقیقی بیشتری دارد اینهاست: "چند یادداشت از نادر افشار نادری"؛ "پژوهشی در مرجه" (رضا رضازاده لنگرودی)، "چند نظر دربارهٔ بینش و روش پژوهش میرچا الیاده" (جلال ستاری). "مقدمه‌ای بر شاهنامه فردوسی" (مهدی قریب)؛ "فرهنگ مردم‌شناسی" (میشل پانوف و میشل پرن).

کتابخانه‌ها و کتابداران در عصر الکترونیک. ویلفرد لنگستر، ترجمهٔ اسدالله آزاد، مشهد، معاونت فرهنگی آستان قدس، ۱۳۶۶. ۳۰۰ ص، وزیری، با جدول، تصویر، نمودار، واژه‌نامه.

اثری اندیشه برانگیز، برای کتابداران مقاوم در برابر تغییرات جدید ذهن آشوب و عرف شکن، و نوشته‌ای آینده‌نگر و آینده‌گرا. لنگستر نویسندهٔ این کتاب، بویژه برای آن دسته از کتابدارانی که با علم اطلاع‌رسانی آشنا و در جریان تحولات این علم و فنون کاربردی آن بوده‌اند نامی ناآشنا نیست. او از استادان ممتاز علم اطلاع‌رسانی در دانشکده‌های کتابداری امریکا و صاحب تألیفات بسیاری است که هر کدام حاوی رأی و اندیشه‌ای بدیع و تازه، و گامی بلند به سوی شناخت و پیشرفت دستاوردهای علم اطلاع‌رسانی و کاربرد آن در کتابخانه‌ها و مراکز اسناد و اطلاع بوده است.

کتاب توس: مجموعهٔ مقاله. تهران، توس، ۱۳۶۶، ۵۲۰ ص، وزیری، جدول، تصویر.

جنگی است از بیست و چند مقالهٔ تألیف و ترجمه و چند شعر، در زمینه‌های مختلف که در پنج بخش تنظیم شده است. بخش اول شامل پنج مقاله در حوزهٔ علوم اجتماعی؛ بخش دوم حاوی شش مقالهٔ تاریخ سیاسی و تاریخ فکری؛ بخش سوم، سه مقالهٔ ادبی؛ بخش چهارم، سه مطلب هنری؛ و بخش پنجم چند مطلب در زمینه‌های مختلف و چند شعر. از این مجموعه مقالاتی که عمدتاً در حوزهٔ فرهنگ قرار می‌گیرد و ارزش

دستاوردهای تازه را بتدریج بپذیرند، متحول شوند و به سرنوشت نهادهایی دچار نشوند که در گذرگاه تاریخ به عنوان نهادهای سنت گرای، سنت پرست، مخالف پیشرفت، با همه حرمت و عزتی که روزگاری داشتند، بر چیده شدند؟ کتابخانه‌ها و کتابداران در عصر الکترونیک کتابی است خواندنی. فصلهایی که مبتنی بر آمار و ارقام و تحلیلی است برای تدریس در مدارس کتابداری و در درس اطلاع‌رسانی بسیار سودمند است. خواندن فصلهایی که به اکنون و آینده کتابخانه‌ها می‌پردازد، به کتابداران غیر کتاب‌پرست و حقیقت‌جو توصیه می‌شود.

کتابشناسی اقبال. محمد ریاض، پاکستان، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، ۱۳۶۴، ص ۳۲۰، وزیری.

این کتاب که نود و نهمین اثر مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان است و به مناسبت کنگره بزرگداشت علامه محمد اقبال لاهوری، متفکر پاکستانی و شاعر بزرگ فارسی‌سرا، که در تهران برگزار شد منتشر شده است، کتابشناسی توصیفی، و در مواردی تحلیلی، آثار و ترجمه‌های آثار علامه اقبال و کتابها و مقاله‌هایی است که درباره او نوشته‌اند. پیش از این چندین کتابشناسی به زبان اردو، انگلیسی و کتابشناسیهای کوچکی

کتابخانه‌ها و کتابداران در عصر الکترونیک، نخستین کتابی است که از لنکستر به فارسی ترجمه شده است. موضوع اساسی و عمده‌ای که این کتاب درباره آن به بحث می‌پردازد اجمالاً این است که در عصری که رسانه‌های ارتباطی الکترونیکی، مانند کامپیوتر و رسانه‌های مخابراتی دوربرد، جای کتاب و کاغذ را می‌گیرد، و روز به روز هم بر سرعت این جایگزینی افزوده می‌شود، و شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی مجهز به ابزارهای جدید تارهای خود را در همه جا و در همه چیز می‌تند، تکلیف کتابخانه‌ها چیست؟ یا به عبارت بهتر و کلی‌تر، همه نظامهای مبتنی بر کاغذ در این انتقال دورانساز، که به زعم نویسنده اهمیت و آثارش کمتر از انقلاب صنعتی نیست، با چه مسائل، مشکلات، آسیبها، خطرات و نیز مزایا و محاسنی روبه‌رو هستند؟

لنکستر از "جامعه بی‌کاغذ" سخن می‌گوید، جامعه‌ای که دارد از راه می‌رسد و جای "جامعه مبتنی بر چاپ" را می‌گیرد. او این نکته را در فصلهای یازده‌گانه کتاب، و در بحثهای مربوط به "کامپیوترها و نشر"، "نظام ارتباطی بی‌کاغذ"، "کنار رفتن چاپ بر کاغذ"، "فروپاشی کتابخانه" با تاکید و تفصیل بیشتر بررسی کرده است، و بویژه به این نکته توجه داشته است که آیا کتابخانه‌ها آینده‌ای دارند و آیا راههایی هست که کتابخانه‌ها بتوانند نظامها، روشها و

موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی .
جلد ۶: دین و فلسفه و دانش، ۱۳۶۳،
۸۰۴ ص، وزیری.
جلد ۷: [زبان‌شناسی، زبانها، گویشها و
لهجه‌های ایرانی]، ۱۳۶۶، ۱۰۰۴ ص،
وزیری.

مجلدات قبلی این کتابشناسی
بتدریج و در طول سالها منتشر شده
است. جلد ششم شامل مشخصات
کتابشناسی کتب و مقالات فرنگی درباره
ادیان ایرانی و ادیان و مذاهب رایج در
ایران از قدیم الایام تاکنون، فلسفه و
فلاسفه و حکما و علمای ایرانی؛ جلد
هفتم حاوی مشخصات کتابشناسی بیش
از ده هزار کتاب و مقاله فرنگی درباره
زبان‌شناسی ایرانی، زبانهای کهن، میانه
و جدید و گویشها و لهجه‌های ایرانی
است. این جلد ضمیمه مفصلی دارد
حدوداً بیش از ۴۰۰ صفحه در باب
ادبیات فارسی و شاعران و نویسندگان
ایرانی، اعم از قدیم و جدید. فی‌المثل
آثار مربوط به حافظ زیر نام او در ۲۰
صفحه، آثار مربوط به صادق هدایت در
۴ صفحه و آثاری که درباره آل احمد
است در یک صفحه معرفی شده است.
درباره شیوه تدوین این کتابشناسی و
مسائل فنی قبلاً مطالبی نوشته‌اند و اشاره
به آنها تکرار مکرر است. کتابشناسان
علاقه‌مند می‌توانند برای آگاهی از نکته
سنجی‌های حرفه‌ای به آن مطالب
مراجعه بفرمایند. اما خوب است

به زبانهای دیگر درباره اقبال منتشر شده
است، اما کتاب اخیر با اینکه براساس
روشهای مقبول کتابشناسی تهیه نشده
است، به لحاظ جامعیت بیشتر و
توضیحاتی که در باب بعضی منابع دارد
از بقیه سودمندتر است.

این کتاب چهار باب دارد. باب اول
در ۱۵۰ صفحه شامل آثار، اعم از کتب و
رسالات و مقالاتی است که به زبانهای
فارسی، اردو و انگلیسی و چند زبان دیگر
درباره احوال و افکار و آثار علامه اقبال
منتشر شده است. مشخصات
کتابشناسی هراثم مطابق سلیقه مَدُون ذکر
شده و توضیح و توصیف در مواردی ذیل
مشخصات درج شده است. البته چون
محمد ریاض و مرکز تحقیقات فارسی
ایران و پاکستان از چند و چون منابع
مربوط به علامه اقبال آگاهند، نکاتی که
در توضیح و توصیف آورده‌اند سودمند
است و از لحاظ مآخذشناسی اهمیت
دارد.

باب دوم در ۴۷ صفحه شامل
اطلاعات آثار منظوم و منثور علامه اقبال
به شرح ایضا و با این تفاوت که آثار کاملتر
و دقیقتر معرفی شده است. باب سوم در
۷ صفحه شامل شرحهایی است که بر آثار
منظوم علامه اقبال نوشته‌اند و باب چهارم
در ۲۸ صفحه مشتمل بر اطلاعات ترجمه
آثار علامه به زبانهای دیگر است.

کتابشناسی ایران. ماهیار نوابی، تهران،

اول کنسول دولت روسیه تزاری در تبریز بود و در مدتی که در ایران اقامت داشت تحقیقات وسیعی درباره کردهای ایران به عمل آورد و تیره‌های مختلف کرد را از نزدیک مورد مطالعه قرار داد. پس از انقلاب روسیه به فرانسه رفت و ساکن آنجا شد و تحقیقاتش را در مراکز پژوهشی جدیتر ادامه داد. آثار بسیاری از او باقی است و آرای علمیش برای محققانی که کار وی را دنبال کرده‌اند همیشه دارای اهمیت بوده است.

کرد و کردستان گرچه به قلم شیواى شیخ المترجمین محمد قاضی و مطابق معمول ایشان به فارسی سلیس و روان ترجمه شده است، اما چون ساهاست از تاریخ تحریر آن گذشته است نیاز بدان دارد که با توضیحات و تعلیقات بیشتری همراه باشد. کاش یکی از محققان کردشناس این وظیفه را به عهده می‌گرفت تا ترجمه‌ای شیوا با توضیحات و تصحیحات لازم، چه از لحاظ موضوع و محتوا و چه از جهت ضبط نامها، و اشاره به نوشته‌ها و تحقیقات اخیرتر، همراه می‌شد.

کرد و کردستان مشتمل است بر ۱۲ فصل، ۶ ضمیمه، تعدادی عکس و چند نقشه با کیفیتی نه چندان خوب، و متأسفانه فاقد فهرست اعلام و موضوع. اصل و مبداء و خصوصیات زبان شناسی و مردم شناسی، محل سکونت و طرز زندگی و عادات و رسوم، خلق و خوی و مسکن و پوشاک و خوراک، زندگی معنوی

جوانانی که در مدارس کتابداری به فراگیری روشهای تدوین کتابشناسی در کنار سایر دروسشان مشغولند، گذشته از بررسی دقیق جنبه‌های فنی کار، از تدوین کننده این کتاب و تدوین کنندگان دیگری که دست به چنین کارهای سترگ و پرزحمتی می‌زنند، درس همت و پشتکار بیاموزند.

جلد هفتم کتابشناسی ایران با صحافی بسیار خوب و رنگ جلد هماهنگ و چشم نواز تجلید شده است. ای کاش سولفانهای رنگارنگ نصیب ناشر این کتاب شود تا اندکی تنوع رنگ جلد جای جلدهای همیشه سیاه را بگیرد.

کرد و کردستان. واسیلی نیکیتین، ترجمه محمد قاضی، تهران، نیلوفر، ۱۳۶۶، ۶۴۰ ص، رقی، مصور، نقشه.

با آنکه سالیانی متمادی از انتشار اصل این کتاب می‌گذرد و با وجود آنکه در نیم قرن گذشته کردشناسی تحولات بسیاری را از سرگذرانده و تحقیقات تازه و پرمایه‌ای در این رشته منتشر شده است، اما کرد و کردستان هنوز هم در شمار مهمترین منابع تحقیقی درباره کردشناسی است و انتشار ترجمه فارسی آن برای کردشناسان و علاقه‌مندان مغتنم است.

واسیلی نیکیتین در دوره جنگ جهانی

سواژه چند سال دیگر روی این کتاب کار کرد و ویرایش کاملتری از آن انتشار داد. قصدش این بود که این کار را ادامه دهد، اما مرگ مهلتش نداد. کلود کاهن اسلام شناس و ایرانشناس، گرونیوم اسلامشناس و تنی چند از اسلامشناسان دیگر در تکمیل، ویرایش و انتشار چاپهای دیگر این کتاب همکاری کردند.

مدخل تاریخ شرق اسلامی مرجعی است پر از نکته و اطلاع و نقد و نظر، مأخذی بسیار سودمند برای پژوهندگان مطالعات اسلامی، کتابی درسی برای دانشجویان کتابشناسی و اثری راهنما و روش آموز برای مأخذشناسان و نیز پژوهندگان و دانشجویان تاریخ ایران. مراد از شرق اسلامی حدوداً کشورها و سرزمینهای ایران، عربستان، بین النهرین، ترکیه عثمانی، شامات، فلسطین و مصر است، و غرب اسلامی از شمال افریقا تا اندلس. این کتاب مأخذ تاریخی نواحی شرق عالم اسلام را عمده‌تاً و مأخذ تاریخی نواحی غرب عالم اسلام را بعضاً در سه بخش عمده با عناوین منابع تاریخ اسلامی، ابزار تحقیق و آثار عمومی، و کتابشناسی تاریخی، و مجموعاً در بیست و پنج فصل، و البته خطاب به پژوهشگران و دانشجویان اروپایی اسلامشناسی بررسی کرده است. زبان و خط، اسناد، منابع نقلی و فقهی و اداری و جغرافیایی و باستانشناسی و تراجم احوال موضوع بررسی بخش اول؛ کتب و نشریات و

ادبیات، و حرکتهای سیاسی و شورشهای کردان از مهمترین مطالبی است که باروشی عالمانه و محققانه مورد بحث قرار گرفته است. البته اطلاعات و تحقیقات نیکیتین درباره همه جهات موضوع و بسیاری از عشایر و طوایف کرد مقیم کردستان ایران و عراق و باختران (کرمانشاهان) و بعضی نقاط دیگر در ایران و نیز ترکیه عمیق نیست. خلأهای زیادی در کار او هست که تحقیقات اخیرتر آنها را پر کرده است. بعضی ضبطهای او نادرست است، ولی با این همه این کتاب مأخذ مهمی است که حقیقتاً ترجمه آن لازم بود. امید آنکه با ترجمه و انتشار سایر مأخذ اصلی در این حوزه، و الحاق یادداشتهای تکمیلی و تصحیحی ایرانیان کردشناس بدانها، کردشناسی در ایران بر پایه‌های علمی تر و موثق تری استوار شود.

مدخل تاریخ شرق اسلامی؛ تحلیلی کتابشناختی. ژان سوواژه، ترجمه نوش آفرین انصاری (محقق)، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶، ۴۷۳ ص، وزیری.

اصل این کتاب را سوواژه، خاورشناس و اسلام شناس فرانسوی، در ۱۹۴۳ انتشار داد و از همان آغاز به عنوان مرجعی منظم و عملاً سودمند با استقبال اسلام شناسان و کتابشناسان منابع اسلامی و پژوهشگران رو به رو شد.

هست. نویسنده کتاب، انگلیسی است و این کتاب که در هشت فصل با عناوین مقدمه، حوزه معنی‌شناسی، بنافت غیرزبانی، ساخت واژگانی، بنافت زبانی، معنی و جمله، معنی‌شناسی و دستور و مسائل جاری تدوین شده است مجموعه‌ای از خطابه‌های درسی اوست که در ۱۹۷۱ برای دانشجویان زبان‌شناسی ایراد کرده است. مترجم که به تعلیم و تعلم زبان‌شناسی اشتغال دارد ظاهراً در درس‌های پالمر حاضر می‌شده و به لحاظ تأثیری که از منش و روش استادش گرفته است و برای به جا آوردن حق بزرگ استادی، و نیز بخصوص استفاده دانشجویان ایرانی، این اثر را به فارسی برگردانده است.

نگاهی تازه به معنی‌شناسی، متنی درسی برای رشته زبان‌شناسی، اثری مفید برای پژوهندگان که درباره دستور زبان فارسی تحقیق و تألیف می‌کنند، حاوی اطلاعات و نکاتی سودمند برای متخصصان علم اطلاع‌رسانی و انفورماتیک و متنی با اهمیت برای آن‌عده انگشت‌شماری است که درباره ساخت اصطلاحنامه‌ها (تزاروسها) مطالعه می‌کنند.

هنر در گذر زمان. هلن گاردنر، ترجمه محمدتقی فرامرزی، تهران، آگناه، ۱۳۶۵، ۸۱۱ صفحه ۲ ستونی، رحلی، مصور (۹۵۹ قطعه سیاه و سفید، ۱۱۰ لوحه ۶۴۹

مکان‌شناسی تاریخی و نژادشناسی و گاهشماری و تبارشناسی دودمانها و قبیله‌ها و زندگی اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، معنوی، فرهنگی و هنری در دوره‌های عمده تاریخ اسلام در بخش دوم؛ و مآخذ تاریخی و منابع تحقیقی دوره‌های تاریخی ظهور اسلام، خلافت، نهضت‌های شعوبی، اسماعیلیان، سلجوقیان، مغولان، تیموریان، صفویان، ترکان عثمانی، مرابطون و موحدون در بخش سوم بررسی شده است.

این مرجع پر اطلاع سودمند، سرشار از اعلام و اصطلاحات و اختصارات و عناوین گوناگون است. مترجم این کتاب توانسته است بازحمات فراوان و جست و جویهای بسیار اثری را به فارسی برگرداند که در ردیف مراجع معتبر و ماندگار جای می‌گیرد و از عمده‌ترین ابزارهای آموزش و پژوهش در حوزه‌های اسلام‌شناسی، کتاب‌شناسی و تاریخ به شمار می‌رود.

نگاهی تازه به معنی‌شناسی. فرانک پالمر، ترجمه کوروش صفوی، تهران، نشر مرکز، ۱۳۶۶، ۲۷۰ ص، رقمی.

نخستین کتاب جدی و نسبتاً جدید درباره معنی‌شناسی به زبان فارسی. معنی‌شناسی (سمانتیک) از ارکان اصلی علم زبان‌شناسی، و به زعم عده‌ای مهمترین مبحث و شاید دشوارترین آن نیز